

**БАЛА БАКЧАЛАРДАГЫ СЮЖЕТТИК-РОЛДУК ОЮНДАРДЫН
ПЕДАГОГИКАЛЫК ШАРТТАРЫ**

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ СЮЖЕТНО-РОЛЕВЫХ ИГР В ДЕТСКИХ
САДАХ PEDAGOGICAL CONDITIONS OF STORY-ROLE GAMES IN
KINDERGARTENS**

Аннотация. Бул макалада мектепке чейинки балалык курактагы сюжеттик-ролдук оюндарда оюн ойноо көндүмдөрүнүн сапаттык өзгөрүүлөрү аңгемде оюн өнүктүрүүнүн этаптуу жана стратегиясын иштеп чыгууда педагогдордун ишмердүүлүгүн методикалык камсыздоону ишке ашыруу.

Аннотация. В данной статье рассматриваются качественные изменения навыков ведения игр в ролевых играх дошкольников, реализация методического обеспечения деятельности педагогов по разработке стратегии и этапов развития игры в рассказе.

Abstract. In this article, qualitative changes in the skills of conducting games in role-playing games of preschoolers, the implementation of methodical support for the activities of teachers in the development of strategies and stages of development of the game in the story are considered.

Түйүндүү сөздөр: сюжеттик-ролдук оюндар, кенже топ, ортоңку топ, жогорку топ.

Ключевые слова: сюжетно-ролевые игры, младшая группа, средняя группа, старшая группа.

Key words: role-playing games, junior group, middle group, senior group.

Оюндар - теги, табияты, мазмуну боюнча социалдык кубулуш. Көпчүлүк оюндар улуттук, элдик мүнөзгө ээ жана тукумдан -тукумга өтүп келген.

Оюндар баланын жеке инсан катары калыптанышына, болмушту таанып билишине, чыгармачыл шыгынын өркүндөшүнө зор өбөлгө болот.

Педагогикада оюндар манипуляциялык (3 жашка чейинкилер үчүн), сюжеттик (ролдук, режиссёрдук жана драмалаштырылган), кыймылдуу жана дидактикалык деп бөлүнөт.

Манипуляциялык оюндар наристени предметтерди айырмалай билүүгө, аларды колдонууга үйрөтөт.

Сюжеттик оюндар мектеп жашына чейинки балдардын белгилүү бир роль (адамдын, айбандын, машинанын ж. б.) аткарылышына негизделет.

Драмалаштырылган оюндарда мектеп жашына жакындагандар жана кенже класстардын окуучулары адабий чыгармалардын мазмунун театрлашкан мүнөздө кайталайт. Кыймылдуу оюндар спортко жакындашат.

Бул оюн аркылуу балдар кесепеттерге алып кандай иш-аракеттер, алар башкалар менен өз ара керектигин, эмне жакшы, эмне жаман экенин түшүнүүгө баштап жатабыз. Бул билим улуу жашоосунда алар үчүн абдан пайдалуу болуп саналат, ошондуктан даярдоо тобунун сюжеттик-ролдук оюндар ар бир педагог тааныш болушу керек берүүгө. Бул

көнүгүүлөрдүн жардамы менен, балдар, жалпы кызыкчылыктар менен жашап, анын көз карашын далилдөөгө жана компромисске издеп ырайым көрсөтүүгө үйрөнөт.

Чоң адамдардын мамилелерин чагылдырууга умтулуу 5–6 жаш балада өнөктөштүк өз ара мамилеге болгон муктаждыкты жаратат, ал башка балдар менен узак баарлашууда ишке ашат[1, 566].

Бул топто сюжеттик-ролдук оюн өзүнүн жогорку чегине жетет. Өздөрүнүн коомдук турмушунда чоң адамдардын өз ара мамилесин тууроо балдарда курчап турган дүйнө тууралуу түшүнүктөрдүн тереңдеши, оюн билгичтиктеринин андан ары өнүгүүсү, оюндагы ойлордун татаалданышы менен күчөйт. Ролдордун чынжырчасына (жүк түшүргүчтөр – айдоочулар – сатуучулар – сатып алуучулар), ролдук иш-аракеттерди макулдашууга (жүк түшүргүчтөр айдоочу ташып келген товарды түшүрүшөт, сатуучу товарды тактайт, сатып алуучулар жаңы азыкты күтүшөт), оюнда сүйлөшө билүүгө, сюжеттин өзгөргөнүнө жараша ролдук жүрүм-турумду аныктоого зарылчылык жаралат. Мисалы, жүк түшүргүчтөр товарды түшүргөнгө чейин сатып алуучулар эмне кылууну ар кандайча чечишет: бул учурда үйдө болуу, башка дүкөнгө баруу же түшүрүп бүткөнгө чейин кезекте туруу. Педагог оюнда кеңешчи менен өнөктөштүн ролун аткарат жана бир нече сюжеттерди сунуш кылат. Мисалы, «Театр» оюнунда: «Ким театрда иштейт? Театрда өзүн кандай алып жүрүү керек? Театрда эмне көрүүгө болот? Антракт деген эмне?». Мындай суроолор конкреттештирүү керек болгон мазмун тууралуу жалпы маалымат берет [1, 876].

Сюжеттүү-ролдоштурулган оюндарды ишке ашырууга драмалаштыруу жардам берет. Драмалашкан оюндарда 5–6 жаштагы балдар көркөм чыгармалардан сюжеттерди аткара алышат. Театрды, андагы актерлорду, кызматкерлерди, көрөрмандарды балдар тажрыйбанын негизинде туурай алышат (алар бала бакчадагы чакан спектаклдерде же театрларда ата-энелери менен болушат), театр тууралуу аңгемелешүүдөн маалымат алышат, режиссердун, бутафордун, костюмердин ордуна өздөрүн кое билишет. Оюндук ишмердүүлүк жалпыланган, схемалуу болот, бирок билим драмалашкан оюндардын негизинде пайда болот жана театр дүйнөсүн жасоого жардам берет: балдар колго жасалган модулдардан театралдык көпүрөчөлөрдү жасашат; гардеробдун, буфеттин, көрүү залынын, гримердук бөлмөнүн кайсы жерде болорун аныкташат; сюжеттин негизги бөлүгүн аныкташат, ролдорду бөлүштүрүшөт, андан соң оюн башталат. Оюндун функциясы курчап турган дүйнөнү таанып-билүүдөн гана турбастан, балага активдүүлүктүн реалдуулукка жакын түрү аркылуу фантазиясын ойготуу болуп саналат. Баланын активдүүлүгү оюндун темаларын ойлоп табууга жардам берет[2, 456].

Оюн – бул ордунда турган кубулуш эмес, анын жүрүшүндө деталдар ойлоп табылат, жаңы идеялар ишке ашырылат, кошумча ролдор пайда болот. Чыгармачыл идеялар канчалык көп болсо, оюн ошончолук динамикалуу болот. Оюнда кайдыгер эмес катышуучулардын тобу пайда болот.

Сюжеттүү-ролдоштурулган оюндарда образдар реалдуу турмуштан алынат. Мисалы, оорукана комплекси бейтаптарды карайт, тиш дарылайт, өрттөн жабыр тарткандарга жардам берет. «Тез жардам» бейтаптарды ооруканаларга жеткирет.

Педагог оюнду колдоп, демилгелүү балдарга мактоо сөздөрдү айтат. Катар турган үйдө өрт чыгып, балдардын бардыгы өрт өчүрүү максатында өрт өчүргөн адамдардын ролун аткарышат. Бул процеске педагог да түздөн-түз катышат. Ал балдардын өз ара таасир этишүүлөрүнө көзөмөл жүргүзүп, билгичтиктерин кандай деңгээлде колдонуп жаткандарына көз салат.

Кээ бир балдар ролдорду балдарга туура бөлүштүрүү билгичтигине ээ, кээ бирөөлөр даяр эле сюжет менен ойноп, өзү ойлоп-табуу шыгына анча ээ боло бербейт. Оюндук билгичтиктерди өнүктүрүү үчүн оюнга пассивдүү балдарды да тартуу керек жана аларга тапшырмаларды берүү зарыл («Сураныч, мына бул катты алып барып берчи, бизге кат ташыгыч керек»), ал балдардын анча татаал эмес ролдорду так аткаруусуна көмөк көрсөтүү керек («Сен аяз кыз болосуң, бала бакчага барып, белектерди таратасың»).

Педагог оюндагы баланын өз алдынчалыгын колдойт, анда бала чоң адам катары аракеттенгенге умтулат. Сабаттуу педагогдук жетекчилик болгон шартта сюжеттик-ролдук оюн балдардын эмоцияларынын жана сезимдеринин калыптанышына жардам берет[2].

Каармандардын эмоционалдык абалын түшүнүү аркылуу бала алар менен кошо кубанганга, кайгырганга үйрөнөт, окуянын андан аркы өнүгүү жолун белгилейт. Атайын көнүгүүлөр балдарга ар кандай эмоциялар бар экенин түшүнгөнгө жардам берет.

Педагог каармандын эмоционалдык абалын интонация жана сөз менен бөлүп көрсөтүү менен жомокту айтып берет. Балдардын ичинен кимдир бирөө буга туура келген эмоция чагылдырылган пиктограмманы алып, калгандарга көрсөтөт, балдар педагогдун айтканын мимика жана жест менен коштошот. Мындай көнүгүүлөр адабий каармандын маанайын берүүгө жардам берет жана оюндагы ролду жакшы аткарууга шыктандырат. Балдар жомоктогу оң каармандарды тууроо аркылуу оюнда да ошол каармандардын образдары аркылуу оюн ишмердүүлүгүн өнүктүрүшөт. Акыйкатсыздыкка балдар чын дилинен өз көз караштарын билдиришет, эреже бузулган учурда пикирлерин билдиришет. Бул куракта өнүгүүнүн деңгээли режиссердук оюнга өтөт. Алар оюн үчүн керектеле турган жабдууларды даярдашат.

Режиссердук оюн процессинде педагог бала окуянын жүрүшүн, каармандардын диалогдорун кантип айтып жатканына, анын колунун кыймылдарына, интонация жана мимика менен каармандардын мүнөздөрүн билдиргенине, оюнда башка балдар менен өз ара аракеттенип, өзүнүн оюнуна түзөтүү киргизүүсүнө байкоо жүргүзөт. Педагогдун демилгеси бул учурда баланы оюнга кызыктыруу жана ойлоп табуу жөндөмдүүлүгүн арттыруу болуп саналат. Балага ойлонгонго убакыт берүү, алар ката кетиргенге укуктуу экенин таануу, оюнга карата изилдөөчүлүк мамилени белгилөө жана колдоо зарыл.

Педагогдун иши-балдардын ишмердигин уюштурууга карата чыгармачыл мамилени талап кылат. Жекече жана жамааттык иштерди айкалыштыруу, балдар менен жекече оюндарга жана сабактарга кылдат даярдануу керек [1].

Сюжеттик-ролдук оюнда мындай мамиле педагог оюндун жалпы стратегиясына жардам берүү менен, ошол эле учурда анын жүрүшүн жалпысынан башкарганынан жана жекече баарлашуу үчүн учурду тандагандыгынан көрүнөт. Биргелешкен оюндарда элестетүү, ой жүгүртүү, сүйлөө кеби, балдардын эс-тутуму, көңүл буруусу өнүгөт.

Адабияттар:

1. Беляя, К.Ю. Методическое обеспечение в системе дошкольного образования в Москве [Текст] / К.Ю. Беляя // Дошкольное воспитание. – 1997.
2. Гринченко, И.С. Игра в теории, обучении, воспитании и коррекционной работе [Текст]. Учебно-методическое пособие / И.С. Гринченко. – М., 2002.